

LA CONGREGACIÓ DE L'ORATORI, UNA COMUNITAT FAMILIAR AUTÒNOMA PEL BÉ DE L'ESGLÉSIA I AL SERVEI DELS FIDELS

Introducció: Què és l'Oratori de Sant Felip Neri?

Tot i que el nom de l'Oratori de Sant Felip Neri és conegut arreu, no tothom sembla saber què és, ni què fem o a què ens dediquem i fins alguns, sembla ser, no tenen clar el nostre "estatus" jurídic. Crec oportú, doncs, dir quelcom sobre aquestes qüestions i també que el missatge i el carisma de sant Felip Neri és vàlid pels nostres dies, ja que és modern, actual, perenne perquè així és l'Evangeli. Aprofito un article del P. Pedro Fernández de la Cuesta, C.O., de la Congregació de l'Oratori de Sevilla, publicat recentment¹, i que sovint es repeteix, no sense fonament, que els felipons han arribat a ésser la petita però enutjosa desesperació dels juristes, que no saben com definir-nos, ni en quina casella col·locar-nos: no som religiosos, tampoc institut secular (aquests tenen una altra estructura diferent), ni tenim vots; som sacerdots seculars i laics que vivim en comunitat i som exempts, és a dir, de dret pontifici, però integrats o incardinats en la diòcesi. Els germans laics, naturalment sense vots, viuen amb ple dret com la resta dels membres a cada Congregació, que és independent de la resta de les cases. I totes sotmeses a la Santa Seu.

És qüestió sobretot de ser, de forma d'actuar i d'estil de vida? Així ho sembla dir el cardenal Tarugi, un dels primers i més preclars deixebles de sant Felip Neri: *el deure del nostre Institut és parlar al cor*². Això és cert, és un deure de tot oratorià; però no es pot saber el que hom és només pel que fa, o com ho fa.

Els felipons no hem estat fundats per a cap missió particular en l'Església, com, per exemple, els Camils o Ministres dels malalts, per atendre aquests, o bé els Escolapis per a l'ensenyament. Aquestes tasques no queden excloses de la nostra pastoral, però ni aquestes, ni l'atenció parroquial han estat part de la tradició pastoral preferent de l'Oratori.

*"La nostra vocació –digué el P. W. Faber, de l'Oratori de Londres– és implantar el sobrenatural en el cor dels estranys i en els afectes dels catòlics freds i ignorants. Cap a això hem d'encaminar les tres coses en què, segons sant Felip Neri, ha d'ocupar-se exclusivament la seva Congregació, és a dir, la pregària, el confessorari i la predicació, i aquesta feta amb senzillesa, instrucció i fervor, en contraposició a la tebiesa"*³.

Si diem que la nostra missió és promoure el culte, la pregària, l'evangelització, el ministeri sacerdotal –amb particular atenció a la Paraula i a l'apostolat amb els joves– no haurem dit res d'erroni però tampoc res de nou.

"Els deures ordinaris d'un pare de l'Oratori –puntualitza Newman– són el ministeri de la paraula i dels sagraments, és a dir, el servei de l'altar, del confessorari, de la trona. Aquests deures, tanmateix, no són els que li ocupen tot el temps, com és clar observant la gran importància que es dóna en la vida de diversos pares al fet que tenen un temps lliure per

¹ FERNÁNDEZ DE LA CUESTA, P., *Carisma institucional de la Congregación del Oratorio de San Felipe Neri. Comunidad familiar autónoma*; en "Isidorianum" n. 14, vol. 7 (1998), pp. 595-618. Centro de Estudios Teológicos de Sevilla.

² Cf. TÜRKS, P., *Felipe Neri, el fuego de la alegría*. Ed. Guadalmena, Sevilla 1992, p. 169.

³ Cf. FABER, W., *Apuntes sobre la Vida de Comunidad*. Sevilla 1893. p. 57.

a ells, que han dedicat a la literatura, a les ciències o a les arts. És a dir, ha existit una gran flexibilitat i respecte per les aptituds i vocació particular de cadascú. Les Constitucions de la Congregació de l'Oratori són particularment elàstiques en relació amb l'apostolat dels seus membres.

Encara més, ha estat una característica pròpia felipona l'admetre la recerca de la cultura, de l'art i de la ciència en aquells membres els talents dels quals són orientats vers aquella direcció; sempre, s'entén, que aquella cultura sigui dirigida sols a la glòria de Déu i al bé de les ànimes, finalitats aquestes del ministeri sacerdotal”⁴.

Alguna vegada també s'ha volgut definir el pare oratorià com a confessor o “guia de consciències”... Sobretot ha d'estar consagrat al ministeri de la paraula, al mode i estil familiar que crida a la conversió i crea comunitat.

Quina és, doncs, la nostra essència? Què és allò nuclear de l'Oratori com a institució eclesial? Què és el que la distingeix d'altres? On es troba la seva identitat?

Societat de Vida Apostòlica

Es fa imprescindible conèixer les pròpies arrels, l'origen. No es pot saber què és l'Oratori sense conèixer l'original i polièdrica personalitat, molt atractiva, del seu fundador, i l'estil de vida que ell i els seus deixebles varen practicar⁵.

L'estil i el missatge de Felip Neri van ser molt lliures, manifestant un cert escepticisme, mai menyspreu, pel que fa a tot el que era institucional i excessivament estructurat, malgrat la seva perfectíssima obediència, no servilisme, a l'autoritat legítima. I és d'aquesta manera que l'Oratori ha retingut una gran llibertat i espontaneïtat, difícil de determinar i menys d'encasellar. Hom ha dit que l'Oratori representa en l'Església el màxim d'esperit en el mínim cos o estructura.

“La referència al propi fundador i al carisma, tal com ha estat viscut i comunicat per ell i després guardat i desenvolupat al llarg de tota la història de l'Institut (Mutuae Relationes II), és un element fonamental per a la unitat de la comunitat... Viure en comunitat és en realitat viure junts la voluntat de Déu, segons l'orientació del do carismàtic, que el fundador ha rebut de Déu i ha tramès als seus deixebles i continuadors”⁶.

El concili Vaticà II ha recomanat la vida en comú entre els preveres i ha ponderat les seves virtualitats, sobretot per les circumstàncies actuals en què ha de viure el sacerdot, pel risc d'aïllament i soledat. I exhorta a la fraternitat entre ells, no només per raons pastorals i psicològiques, sinó també per raons teològiques i testimonials, “*per tal que el món cregui*” (Jo 17, 20)⁷.

⁴ Cf. NEWMAN, J.H., *The Oratorian*. Dublin 1856.

⁵ Cf. COLÁS PEIRÓ, F., *Felipe Neri, un instrumento de Dios para la Iglesia de su tiempo y la de hoy*; en “Vida Religiosa” n. 14, vol. 85 (Diciembre 1998), pp. 428-438. Misioneros Hijos del corazón de María. Madrid.

⁶ Cf. *La vida fraterna en comunitat*. Congregación para los Institutos de vida consagrada y Sociedades de vida apostólica. (1994) 70.

⁷ CONCILI VATICÀ II, *Decret sobre la vida i el ministeri dels preveres*. n. 8: “Els preveres, constituïts per l'Ordenació en l'Orde del presbiterat, estan units entre ells per l'intima fraternitat sacramental... Tots van d'acord a un mateix fi: l'edificació del Cos de Crist... A més, cal fomentar entre els preveres una mena de vida comunitària o alguna connexió de vida... a fi d'ajudar-se mútuament en el conreu de la vida espiritual i

Aquestes directrius del Vaticà II han estat plasmades en la normativa del Codi de dret canònic actual i en altres documents posteriors al concili, com, per exemple, en l'Exhortació Apostòlica *Pastores dabo vobis*, on es recomanen les associacions sacerdotals⁸.

El que el concili i els documents posteriors recomanen, Felip Neri, guiat en tot per l'esperit, ho va intuir i ho va posar en pràctica, avançant-se d'aquesta manera als temps.

Societats de vida apostòlica –diferents dels Instituts seculars–, és la nova denominació que el Codi dona als qui viuen en comú sense vots, com és el cas de l'Oratori. Són quelcom més que simples associacions de fidels. Poden ser de laics solament, de clergues, o d'ambdós alhora, ja públiques, ja privades. Les Societats o Comunitats de vida apostòlica tenen un caràcter propi i específic⁹, essent l'Oratori el pioner d'aquestes, tot i que amb la seva pròpia i peculiar característica, donades les finalitats tan diverses que tenen aquestes societats.

Certament, és apropiat donar aquest nom de Societat de vida apostòlica¹⁰ a l'Oratori, en el sentit primigeni dels temps apostòlics, precisant que “la finalitat apostòlica pròpia d'aquestes Societats” (Cn. 731) no es limiti als “apostolats” o obres externes; donant a l'adjectiu “apostòlic” el sentit que es dona en els escrits neotestamentaris a la vida de les primeres comunitats cristianes i dels primers segles de lliurament a Déu en comunitats fraterne.

Vida en comú: perfecció pròpia de l'Oratori

Per la Congregació de l'Oratori és essencial la vida comuna a l'estil de la primitiva comunitat apostòlica¹¹. No tenim vots, però sí vida, sostre, taula i pregària en comú: com una família en què els seus membres es veuen i es tracten, s'estimen i comuniquen. És a dir, una família amb una mínima estructura enterament democràtica i col·legial. No hi ha Superior general. Les principals deliberacions i decisions són de tota la Congregació General (reunió de tots els membres) de cada una de les cases, que, com ja hem dit, són autònomes entre si, sotmeses a la Seu Apostòlica¹². En elles el Prepòsit –no General–, pels de fora, és anomenat “pare” pels de casa, per significar el caràcter de família; és “*primus inter pares*”, amb facultat fonamentalment executiva i vincle d'unió; com a germà gran ha de donar exemple i estimular tots en la tasca comuna i obres pròpies de la Congregació¹³. I ell mateix ha d'oïr també la Comunitat i les seves decisions preses en la Congregació General, que és la que té el màxim poder decisor per a coses importants.

intel·lectual, de cooperar d'una manera més adient en el ministeri, i d'alliberar-se dels perills que poden trobar-se en la solitud. Un exemple d'aquesta connexió de vida pot ser la vida en comú, allà on sigui possible; o bé participar d'una mateixa taula... ”.

I encara més, al n. 17 diu: “Són convidats a abraçar la pobresa voluntària que palesarà més la seva semblança amb Crist i els farà més disponibles per a acomplir el sant ministeri... Una certa comunitat de béns materials, semblantment a la comunitat de béns lloada en la història de l'Església primitiva (Ac 2, 42-47), és un camí excel·lent per facilitar la caritat pastoral; és un estil de vida que fa possible als preveres de practicar l'esperit de pobresa aconsellat per Crist...que evitin tot el que podria, d'una manera o altra, allunyar els pobres; que rebutgin, més encara que els altres deixebles de Crist, tota aparença de vanitat en allò que els pertany...”.

⁸ Cf. Cn. 278, 2; o bé: *Pastores...*, n. 29.

⁹ Cf. Cn. 298 ss.

¹⁰ Cf. Cnn. 731-746.

¹¹ Cf. *Constitucions*. n. 11.

¹² Cf. *Constitucions*. nn. 13 i ss.

¹³ Cf. *Constitucions*. nn. 6. 21 23, *4. 35.

Congregació “per i per a” l’Oratori (avui, tot el poble fidel)

La idea de comunitat de sant Felip no era referida només a la vida domèstica dels felipons que vivien en comú, sinó que abasta també els fidels que freqüenten l’Oratori i reben el servei dels seus ministeris. Es reunien entorn de la Paraula, la “*tractatio familiaris divini Verbi*”¹⁴, col·loqui espiritual quotidià entorn de la Paraula de Déu, ofert no a manera d’erudita exègesi, sinó de manera senzilla i espontània. Seria inconcebible l’Oratori sense fidels oratorians: l’Oratori seglar va ser primer i sense l’existència d’aquest no es podria conèixer ni entendre la Congregació. De fet, fou com el primer nucli, del qual i com per evolució i lògic desenvolupament sorgiria la Congregació¹⁵. Era una petita comunitat heterogènia, amb un caire molt propi; un grup de fidels que es reunien, presidits per sant Felip Neri, entorn de la Paraula sobre la qual reflexionaven, en clima de fe i d’oració –d’ací el nom–, comunicant-se com autèntica família en la fe.

Hi havia en ella l’esperit d’alegria i caritat dels primers cristians, en una doble projecció: cap a dins, de santedat i unió entre ells, malgrat el pluralisme i diversitat de professions, i cap a fora, d’evangelització en i des dels seus ambients. Els comprometia l’apostolat a les cases, ambients i professions, en els hospitals i àdhuc en el carrer.

“El Oratorio –diu l’Arquebisbe de Sevilla– tanto por el contenido de la conversación como por el estilo en que se desarrollaba, era lugar de oración y escuela para la vida. Se enriquecían mutuamente unos a otros con la oración y el intercambio de experiencias e ideas. Todos miraban juntos a Dios, y escuchaban su palabra y la llevaban al encuentro diario con aquel que Dios quisiera cruzar en su camino. Tanto por el contenido como por la forma, esta institución filipense, no sólo no ha dejado de tener actualidad, sino que sentimos su necesidad. Pues éstos son unos momentos en los que hay que recuperar el coloquio espiritual, los encuentros de oración, las escuelas donde se aprenda a vivir como auténticos cristianos.

*El Oratorio es escuela de oración y catequesis. Es diálogo recíproco y aceptación mutua. Es lugar para la meditación y taller para la vida, haciéndolo todo con alegría y sencillez de corazón como los primeros cristianos (...) para ayudar y hacer siempre el bien. Se hacía así vida el mandamiento nuevo que continuamente resonaba en el Oratorio”*¹⁶.

Carisma institucional

L’essència del carisma institucional de la Congregació de l’Oratori com a tal ha estat expressada molt encertadament pel P. Dieter G. Felten, de l’Oratori de Villa Alemana (Xile). Diu: “*Nosotros, como Congregación del Oratorio, tenemos la doble vocación: a la libertad y a la familia. Especialmente bajo este aspecto veo la intuición del Oratorio para el futuro porque su estructura social está marcada por la libertad y la familia. Esta conciencia no puede ser fortuita, sino expresa una llamada.*

¿Qué es lo que nos falta frente a esta vocación providencial? Una mayor conciencia de haber sido elegidos a vivir la libertad de los hijos de Dios en familia y una mayor consecuencia en la práctica. No tenemos que envidiar nada a nadie... La cantidad no es

¹⁴ Cf. *Constituciones*. n. 7.

¹⁵ Cf. *Constituciones*. n. 5.

¹⁶ Cf. AMIGO VALLEJO, C., *San Felipe Neri: Profeta para la esperanza*. Carta pastoral con ocasión del IV Centenario de la muerte del santo. (Sevilla 1995).

criterio para nosotros, nuestro criterio es la calidad de la vida como familia. El Oratorio es el espacio de vida, donde los agentes pastorales pueden encontrarse como personas, alrededor de la mesa, en el diálogo fraterno, en el recreo, en la escucha de la Palabra de Dios y en la oración. El activismo pastoral que muchas veces amenaza la vida familiar, encubre, con frecuencia, un escapismo, un negarse al hermano.

El Oratorio no es un equipo. Se constituye por la vida en común, no por la actividad en común. También la alegría, tan típica de Felipe, nace de la vida familiar. Más que una gracia de ciertas personas, es una calidad del ambiente familiar. Donde hay confianza, sinceridad y perdón, surge la risa y la broma... Para los de fuera es el “signo” de la presencia de Dios. La preocupación por la calidad de vida en el Oratorio es entonces el primer acto pastoral¹⁷.

La efectividad de la pastoral del Oratorio es, ante todo, la del signo Pastoral; no es mover gente, técnica de comunicación e influencia psicológica, sino poner un signo visible de la presencia de Dios, interpretada por la Palabra. Sin la presencia de un signo real, la Palabra sería vacía... En una pastoral oratoriana, el signo primario es el Oratorio mismo como comunidad de hermanos.

Este puede, hoy, ser un signo muy elocuente. Porque el hombre de hoy busca la comunidad familiar, pero es incapaz de vivirla. El signo, hoy, no es tanto el santo, sino la comunión de los santos. Cuanto más el Oratorio es Oratorio, tanto más evangelizador es. La pastoral oratoriana no es el carisma de tal o cual oratoriano, sino la comunidad oratoriana como tal, vivida en plenitud, como signo, e interpretada por la Palabra del Evangelio. Cuanto más diversa es la comunidad, tanto más fuerte el signo. La convivencia entre varias generaciones es un mayor desafío y signo más convincente¹⁸.

Conclusió: un carisma vàlid per tots els temps

Vivim la nostra vinculació a l'Església universal a través de l'església local, amb possible incardinació canònica àdhuc a la diòcesi, però sense una plena dependència del Bisbe, com és la dels altres preveres estrictament diocesans.

És necessari per salvaguardar el nostre carisma propi i finalitat; per això tenim les nostres Constitucions aprovades per la Santa Seu i depenem d'ella. La història ens diu que no sempre s'entén el nostre ésser específic en l'Església “*circundata varietate*”, com acostumava a repetir Sant Felip amb el salmista. Aquesta és la nostra singularitat! Sense caure, però, en un “provincianisme” o “capillisme” personal o corporatiu, estret de mires i absent de la realitat.

Voldria finir aquest treball amb una reflexió de Mons. Alfonso Mª Stickler, Perfecte de la Biblioteca Vaticana¹⁹:

“Aquella manera de viure en comú de l'Oratori era aleshores completament nova; més encara, era estranya a la manera de pensar d'aquells religiosos. De fet, el desig d'una

¹⁷ Cf. *Constitucions*, n. 12.

¹⁸ Cf. Felten, D.G., *Dimensión pastoral del Oratorio hoy*. Actes del I Encontre Internacional Oratorià. pp. 6-8. Sevilla 1992.

¹⁹ Cf. el Pròleg de: CISTELLINI, A., *Collectanea vetustorum ac fundamentalium documentorum Congregationis Oratorii Sancti Philippi Nerii*. Ed. La Scuola. Brescia 1982.

més gran santedat i de més eficàcia pastoral portà fins aquest moment a una forma de vida consagrada amb vots públics i inspirà els fundadors l'erecció de famílies religioses amb règim centralitzat. En aquells temps, certament, aquesta manera eminent de vida consagrada es donà de diverses maneres: els anomenats clergues regulars. Posteriorment es va donar una altra forma de vida religiosa, anomenada Congregacions, que contra tot i contra dificultats de diversa mena, lluitaven amb totes les seves forces per ésser reconegudes per l'Església com a forma de vida consagrada per uns vots públics, tot i que simples.

Però sant Felip Neri va voler, contra el costum del seu temps, que cadascuna de les seves comunitats o cases estiguessin unides entre elles amb un sol i mateix esperit, però que fossin jurídicament independents; en aquestes cases els preveres seculars i els laics, obligats només pels lligams de l'amor, santificarien la seva pròpia vida...

Després van aparèixer diverses societats de vida en comú, no poques en nombre, i imitaren el carisma de l'Oratori, com, per exemple, l'Oratori de França del cardenal Berulle, o, més endavant, la Congregació de la Missió (Païls), la Societat dels Preveres de Sant Sulpici i altres. Tanmateix, aquestes adaptaren més o menys un règim d'unió jurídica pels seus socis i cases i, d'aquesta manera, encara que no siguin religiosos de vida consagrada, els imiten en certa manera i per això han estat col·locades sota la Sagrada Congregació de Religiosos.

Per això s'escau que l'Oratori de Sant Felip Neri roman l'únic institut amb les propietats descrites.

Més modernament aparegué una altra mena de vida consagrada anomenada Instituts Seculars, que adopten certament una direcció centralitzada, però que refusen una vida en comú i els vots públics, de manera que no comparteixen el mode de vida dels religiosos, i menys el de la Congregació de l'Oratori. I més, alguns d'aquests instituts intenten tornar a una forma de vida més simple pròpia de les associacions de fidels.

Altres, però, i principalment no poques comunitats sense vots, poden pensar en l'oportunitat de conèixer alguns principis de l'Oratori de Sant Felip Neri i el seu ideari i caràcter per dur a terme una renovació apropiada que pugui ser no estranya al propi institut i que sigui més conforme a les necessitats del món d'avui... Pot servir també d'ajuda en les dificultats que avui presenta l'activitat apostòlica... I en altres problemes d'avui, als quals tal volta el carisma de l'Oratori pugui d'alguna manera donar solució, perquè és un carisma perenne, vàlid per tots els temps (...) i que sembla pugui ser particularment significatiu per a la renovació que avui dia es demana”.

Ser una família “vivint en comunió”, i així construir el Regne de Déu, com Oratori-comunitat cristiana, en el seguiment de Crist, segons l'esperit de l'Evangeli i a l'estil de sant Felip Neri, com a seculars: aquesta és la nostra identitat, d'acord amb les nostres Constitucions aprovades per l'Església.

Així som i així volem ser en el futur, dins de la nostra petitesa, en el si de la nostra església diocesana, pel bé de l'Església universal i instrument de la nova evangelització, a la qual som insistentment cridats pel sant Pare²⁰.

Ferran Colás i Peiró, C.O.

²⁰ JOAN PAU II, Exhortació Apost. *Pastores dabo vobis*. (1992).